

включват в репертоара си концертно откриване, зурнаджиите започват някои от изявите си с разширена *аварация* – разсвирване на инструмента, но и показване на майсторство, провокиране на слушателя. Майстори зурнаджии и свирачи от сватбарските оркестри си приличат и по мястото, което заема музикантската музика в репертоара им. И при едните, и при другите има “двоен критерий по отношение на репертоара, който изпълняват” [Вълчинова-Чендова, 2000:193] – в редовните си изяви свирят според слушателските вкусове, а за себе си и пред колеги (понякога на сцена или в звукозаписно студио) – според своите майсторски критерии за правене на музика.

Нерегламентираното, музикантско свирене е музициране, при което зурнаджиите освобождават съзнанието и душата си и свирят не-утилитарно, без заплащане, само за наслада. При такова свирене музикантите търсят и намират неочаквани връзки между музикални образи, интонационни заемки, блестящи виртуозни пасажии, свободно изобретяват и изсвирват свои музикални представи и идеи, мощно изявявайки надареността и творческата си сила. В подобно свирене музикантът открива себе си в музиката и музиката в себе си.

Функционална характеристика на празничния репертоар

Основният репертоарен фонд на зурнаджиите от Югозападна България се формира от традиционна музика с локален произход. Към нея могат да бъдат отнесени зурнаджийската обредна музика, инструментални мелодии с песенен произход (от традиционни местни песни) и зурнаджийска музика за съпровод на традиционни за района танци. Наред с тази локална музика зурнаджиите пренасят и изпълняват надлокален музикален материал – най-често съвременни песни и откъси от инструментални мелодии, чути от различни комерсиални източници (електронни медии, аудио- и видеокасети).

Зурнаджийската музика е част от обредно-празничната система в Югозападна България. Във всяка конкретна обредно-празнична ситуация се изпълнява регламентиран традиционен зурнаджийски репертоар. Зурнаджийският репертоар при календарни и семейни обреди е представен в раздела “Изпълнителски контексти”. В следващите редове ще се акцентира върху някои страни на празничната зурнаджийска музика, свързани с репертоара и негови функционални и локални характеристики. Под празнична зурнаджийска музика ще разбираме репертоара на свирачите, изпълняван в празнични ситуации: *на трапеза* и *на танци*. Трапезата и танците са част от различни обредно-празнични ситуации: сватба, *сюнет*, *събор*, календарни празници, кръчмарски веселия.

Зурнаджийското свирене като песна

Зурнаджиите наричат своите изпълнения *песни*. Този музикантски термин има основания в няколко аспекта на тяхната музика: приемане на инструмента за част от тялото и свиренето на него като пеене, плач, говорене; място на мелодиите с песенен произход в репертоара; замяна на пеене със зурнаджийско свирене в обредни контексти; съизмеримост на майсторите зурнаджии с известни имена на народни певци.

Свиренето на *песни* е характерно за всички изпълнителски контексти на зурнаджийската музика. Днешните зурнаджии, например, наричат “протоколната” мелодия *Алай* – *песна*, но и често я заменят с *китка* от инструментални версии на популярни етнопоп песни. Дори и консервативният обреден репертоар при